

ÜLESTÕUSMISAJA VI PÜHAPÄEV AD 2020

Tn 9:17–20 (Rm 8:24–28; Mt 6:5–13)

17 «Ja nüüd, meie Jumal, kuule oma sulase palvet ja anumisi, ja lase oma pale paista oma hävitatud pühamu peale Issanda pärast!

18 Pööra, mu Jumal, oma kõrv ja kuule, ava oma silmad ja vaata meie hävingut ja linna, millele on pandud Sinu nimi, sest me ei heida oma anumisi Su palge ette mitte oma õiguse pärast, vaid Sinu suure halastuse pärast!

19 Issand, kuule, Issand, anna andeks, Issand, pane tähele ja tee see teoks iseenese pärast; mu Jumal, ära viivita! Sest su linnale ja Su rahvale on pandud Sinu nimi.»

20 Ja kui ma alles rääkisin¹ ja palvetasin ja tunnistasin oma pattu ja oma Iisraeli rahva pattu ja heitsin oma anumise ISSANDA, oma Jumala palge ette mu Jumala püha mäe pärast,

Sissejuhatus

Taanieli raamat on kristliku traditsiooni järgi neljas nn Suurtest prohvetitest. Heebrea traditsiooni järgi kuulub Taaniel Kirjutiste (כתובות) hulka.

Samal ajal, kui kriitiline piibliteadus näeb Taanieli raamatus 2. sajandist eKr pärinevat apokalüptilist kompilatsiooni, millel pole kuigi palju pistmist ei ajaloolise tõe ega prohvet Taanieli isikuga, peab vanem kristlik pärimus seda prohvetlikuks tervikteoseks, mille koostamisaeg on tõenäoliselt ajavahemikus 536–530 eKr² ning autoriks ajalooline prohvet Taaniel³, kes kõneleb endast raamatu esimeses pooles kolmandas, teises pooles aga esimeses isikus.

See, et tegemist ei ole mitte erinevate, üksteisega vaid lõdvalt seotud jutustuste või nägemuste kogumikuga, vaid läbimõeldult komponeeritud tervikteosega, tuleb selgelt esile Taanieli raamatu kiasmilise struktuuri (A-B-C-C'-B'-A' ning D-E-D') kaudu, mis ühtlasi selgitab, miks raamat on kirjutatud vaheldumisi heebrea ja aramea keeles⁴:

---

¹ EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus «Nõnda ma rääkisin...» Originaalis on tegemist sissejuhatusena järgnevale nägemusele: «...kui ma alles palves rääkisin, siis tuli see mees, Gabriel, keda ma nägemuses varem olin näinud, kiiresti lennates mu juurde õhtuse ohvri ajal.» (Tn 9:21)

² Taanieli viimane nägemus on dateeritud «Pärsia kuninga Koorese kolmandal aastal» – tegemist on arvestusega alates Babüloonia vallutamisest Kyros II poolt aastal 539 eKr.

³ Seda, et Taaniel – hoolimata tõsiasjast, et Taanieli raamatut ei peeta Heebrea traditsioonis prohvetiraamatuks – kuulub prohvetite hulka, kinnitavad näiteks Jeesuse sõnad Mt 24:15: «Kui te siis näete pühakojas seisvat hävituse koletist, millest prohvet Taaniel on rääkinud...»

⁴ Järgneva skeemi allikaks on Andrew E. Steinmann, Daniel, Concordia Commentary, Saint Louis 2008, p. 22.

Proloog (1:1–21) – heebrea k.

- A Nebukadnetsari unenägu neljast kuningriigist (2:1–49) – aramea k.
- B Jumalale ustavaks jäänute pääsemine (3:1–30) – aramea k.
- C Kohtumõistmine Nebukadnetsari üle (3:31–4:34) – aramea k.
- C' Kohtumõistmine Belsassari üle (5:1–30) – aramea k.
- B' Taanieli pääsemine (6:1–29) – aramea k.
- A' Taanieli nägemus neljast kuningriigist (7:1–28) – aramea k.
- D Detailsed nägemused tulevaste kuningriikide kohta (8:1–27) – heebrea k.
- E Jeruuslemma taastamine (9:1–27) – heebrea k.
- D' Detailsed nägemused tulevaste kuningriikide kohta (10–12) – heebrea k.

Laias laastus koosneb Taanieli raamat kuuest kronoloogilises järjekorras esitatud Paabeli vangipõlve aega kuuluvast jutustusest (peatükid 1–6) ning neljast nägemusest (peatükid 7–12), millest esimesed kaks on dateeritud Babüloonia kuninga Belsassari esimese ja kolmanda valitsemisaastaga ning kolmas ja neljas Pärsia kuninga Koorese (Daarjavesse? – vt allpool olevat seletust) esimese ja kolmanda aastaga.

Taanieli raamatu keskseks sõnumiks on tunnistus Jumalast, kes on ustav ning kellel on meelevald kaitsta ja hoida neid, kes jäävad Talle ustavaks, kusjuures see kehtib nii üksikisikute kui terve rahva puhul. Jumal on nii päästja kui kohtumõistja – viimane tuleb esile ka prohveti nimes יְהוָה אֱלֹהֵינוּ – «Jumal on mu kohtumõistja»⁵.

Taanieli raamatu 9. peatükk algab sissejuhatusega «Daarjavesse, Ahasverose poja, kes oli meedlaste soost ja oli saanud kaldealaste kuningriigi kuningaks, esimesel aastal...» Siin mainitud kuninga isik on salapärane ning tekitanud rohkesti vaidlusi, kuna peale Taanieli raamatu ei ole ühtki teist allikat, mis kinnitaks taolise valitseja olemasolu. Traditsiooniline kristlik pärimus peab tõenäoliseks, et prohvet kasutab seda Kyros II (Koorese) teise nimena kohtades, kus ta soovib rõhutada, et isa poolt pärslane Kyros põlvnes ema poolt meedlastest⁶ ning et tema riik ei ole mitte ainult Pärsia, vaid «meedlaste ja pärslaste» kuningriik (vrd Tn 6:9.13.16).

Niisiis on tõenäoliselt tegemist aastaga 539 eKr: Paabeli suurriik on langenud, ees seisavad mitmed murrangulised ajaloosündmused kuni lõpuaegade saabumiseni. Kesk kõike seda tõstab prohvet oma palge Issanda poole ning anub Temalt kogu oma rahva nimel pattu tunnistades ja seda kahetsedes armu, andeksandmist ja päästmist – «mitte oma õiguse pärast, vaid Sinu suure halastuse pärast» (Tn 9:18).

⁵ Või ka «Jumala kohtumõistja», s.t see, kes mõistab kohut Jumala nimel.

⁶ Herotos mainib, et surmamisest päästetud Kyrose kasvatas üles lehmakarjuse naine, kes «pani talle mingi teise nime kui Kyros» (Historia 1, 113).

Jumal ei vasta sellele palvele (vähemalt esialgu) mitte julgustavate, kirkaste tulevikutõotustega, vaid pigem manitsusega: «Seitsekümmend aastanädalat on seatud su rahvale ja su pühale linnale üleastumise lõpetamiseks, patule piiri panemiseks ja süüteo lepitamiseks, igavese õiguse toomiseks, nägemuse ja prohveti kinnitamiseks ja Kõigepühama võidmiseks.» (Tn 9:24)

Keelelisi märkuseid

Kuule – שָׁמַע – sõna שָׁמַע tähendab «kuulma», «kuulama», «tähele panema», «[palvet] kuulda võtma», ka «kuuletuma».

Palvet – אֶל־תְּפִלָּתְךָ – sõna תְּפִלָּה tähendab nii «palve» kui ka «eestpalve», «eestkoste».

Ja anumisi – וְאֶל־תְּחִנּוֹתַי – sõna תְּחִנּוֹן – «anumine», «alandlik palve» – tuleneb verbist חָנַן – «armuline olema», «armu heitma» või ka «armu paluma», «halastust anuma».

Ja lase oma pale paista – וְהִאָּרְךָ – sõna אָרַח tähendab «valgustama», «valgust andma», «särama», «särama/hiilgama panema».⁷

Hävitatud – הִשְׁמַתְךָ – sõna שָׁמַת tähendab «laastatud», «hüljatud».

Pühamu peale – עַל־מִקְדָּשְׁךָ – sõna מִקְדָּשׁ – «pühapaik», «pühamu», «tempel» tuleneb verbist קָדַשׁ – «eraldama», «[pühaks otstarbeks] kõrvale panema».

Pööra – הִטָּה – sõna נָטָה tähendab «välja sirutama», «sirutama», «[ennast kellegi/ millegi poole] kallutama/kummardama», «[kellegi poole] pöörduma».

Ja vaata – וְרָאָה – sõna רָאָה tähendab «vaatama», «nägema», «jälgima», «tähele panema».

Mitte oma õiguse pärast – לֹא עַל־צְדָקוֹתַי – sõna צָדָק – «õigus», «õiglus» – tuleneb verbist צָדַק – «õige olema», «sirge olema» – ning tähistab nii seadustega kui ka õiglustundega kooskõlas olevat toimimist ja eluviisi, samuti sirgjoonelisust, ausust ja kõlblelist kõverusetust.

Halastuse pärast – עַל־רַחֲמֶיךָ – sõna רַחַם tuleneb hella (ja hellitavat) armastust ning sellest tulenevat kaastunnet tähistavast verbist רָחַם ning selle tähenduseks on nii «halastus» kui ka «emaüsa».

⁷ «Anumisi» ja «lase oma pale paista» viitab selgelt Aaroni õnnistussõnade keskmisele osale «ISSAND lasku oma pale paista sinu peale ja olgu sulle armuline!», heebee keeles יְאֹר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיְחַנֵּךְ – siin kasutatakse mõlemat sõna, nii אָרַח – «paista/särada laskma» – kui ka חָנַן – «armuline olema».

Anna andeks – אַנְדֵּקְס – sõna אַנְדֵּקְס – «andeks andma» – tähendusvarjundiks on «kergendama», «üles tõstma».

Pane tähele – הִקְשִׁיבָה – sõna קָשַׁב tähistab eeskätt osavõtlikku tähelepanemist.

On pandud – נִקְרָא – sõna קָרָא tähendab «kutsuma», «[mingi nimega] kutsutud olema».

Oma pattu – אֲפָטָתִי – sõna אֲפָטָה – «patt» – tuleneb verbist אָפַת – «[märgist] mööda laskma», «[õigest eesmärgist] kõrvale kalduma», siit ka «eksima» ja «patustama».

Oma anumise – אֲנִינָתִי – siin kasutatud sõna אֲנִינָה tuleneb samast verbist אָנַן nagu salmis 17 olev sõna אֲנִינִי וְאֲנִינִי ning erineb sellest vaid teatava tähendusvarjundi poolest, mida võiks väljendada näiteks sõnaga «armuandmispalve».

Issanda – erinevalt eelnevatest salmidest, kus ka originaalis tarvitatakse sõna אֲדֹנָי – «Issand» –, kasutatakse siin Jumala nime יְהוָה .

Sisuline analüüs

Taanieli palve raamatu 9. peatükis järgneb nägemusele Pärsia suuriigi langusest ning seejärel aset leidvast helleeni impeeriumi tõusust ja lagunemisest. Oma palve sissejuhatuses ütleb prohvet, et tegemist oli «Daarjavesel, Ahasverose poja» (Kyros II – vt sissejuhatuses olevat seletust) esimese valitsusaastaga, mil Taaniel pani «raamatuis tähele aastate arvu, mis prohvet Jeremijale tulnud Issanda sõna järgi pidi täide minema Jeruusalemma varemeisoleku kohta – seitsekümmend aastat» (Tn 9:1j).

See saigi tema palve otseseks ajendiks: ta mõistis, et on käes aeg, et tema rahva saatus võiks pöörduda. Samal ajal sai Taaniel suurepäraselt aru, et nii, nagu Iisraeli rahvast ja maad tabanud hävingu põhjuseks olid rahva ja tema juhtide patud, eeskätt taganemine Jumala käskudest ja seadustest, nii ei saa ka pääsemislootus rajaneda mitte Iisraeli vagadusel ega õigusel, vaid üksnes Jumala armul ja halastusel. Paraku ei ole ülekohus ega taganemine jäänud minevikku, vaid kestab üha edasi: «Nõnda nagu Moosese Seaduses on kirjutatud, nõnda tuli kogu see õnnetus meie peale. Aga me ei ole Issanda, oma Jumala palet mitte leevendanud, et oleksime pöördunud oma süütegudest ja tähele pannud Sinu tõde.» (Tn 9:13)

Kuna inimesed ei ole tähele pannud ega pöördunud, on ainsaks pääsemislootuseks see, kui Jumal «pöördub» ja «tähele paneb». Prohvet meenutab, kuidas Issand tõi oma rahva ära Egiptuse orjapõlvest, ning apelleerib Jumala õiglusele ja halastusele, mis ei arvesta mitte rahva pattudega, vaid Jumala enda pühaduse ja suurusega.

Taaniel rõhub ka sellele, et nii Iisraeli rahvale kui Jeruusalemma linnale on pandud Issanda enda nimi, s.t nad kuuluvad Temale ja neid tuntakse Tema järgi. See võib tunduda isegi lapsiku kauplemisena, kuid tegelikult on selle taga prohveti täiesti selge arusaam, et Iisraelil ei ole loota mitte millelegi ega kellelegi peale oma Jumala – eriti mitte iseendale.

Augsburgi usutunnistuse apoloogia IV peatükis kommenteeritakse Taanieli palvet järgmiselt: «Sellepärast palub ka Taaniel 9. peatükis: «Sest me ei heida oma anumisi Su palge ette mitte oma õiguse pärast, vaid Sinu suure halastuse pärast! Issand, kuule, Issand, anna andeks, Issand, pane tähele ja tee see teoks iseene pärast; mu Jumal, ära viivita! Sest su linnale ja su rahvale on pandud sinu nimi.» Niimoodi õpetab Taaniel meid palves kinni haarama halastusest, see tähendab lootma Jumala palge ees Tema halastusele, mitte meie oma teenetele [...] See tunnistus, et meie teod on väärtusetud, ei ole ju midagi muud kui usu hääl, nagu see ilmneb Taanieli näite puhul, mida me pisut eespool nimetasime: «Sest me ei heida oma anumisi su palge ette mitte oma õiguse pärast» jne. Usk päästab ju seeläbi, et ta haarab kinni halastusest või armu töotusest, isegi siis, kui meie enda teod on vääritud.»

Palvele järgnevas nägemuses (Tn 9:20–27) kuuleb prohvet manitsust, mille sisuks on ühelt poolt kinnitus Jumala pikameelsusest ja sellest, et Ta annab oma rahvale uue alguse võimaluse⁸, teisalt aga kainestav tõdemus, et see ei ole siiski veel ajaloo lõpp, vaid tulevad uued ja senistest veelgi rängemad katsumused: «Ja aegade lõpus, pärast kuutkümend kahte aastanädalat, kaotatakse võitu ja teda ei ole enam; linna ja pühamu hävitab ühe saabuva vürsti rahvas; ent lõpp tuleb uputusega ja lõpuks on sõda: hävitus on määratud.» (Tn 9:25j)

Ühelt poolt kujutavad Taanieli sõnad tüüpilist patukahetsuspalvet. Teisalt aga on siin tegemist eestpalvega, kuna prohvet ei astu Jumala ette mitte niivõrd iseenda, kuivõrd oma rahva nimel, otsekui oma isikus kogu rahvast kehastades. Jumala isiklik sõnum Taanielile on julgustav: «Sa oled armastust väärt.» (Tn 9:23) Seda enam tõuseb esile tema lausa preesterlik tegutsemine eestpalvetaja või vahendajana: kui ta ütleb, et ta tunnistab «oma pattu ja oma Iisraeli rahva pattu», siis võime seda mõista ka sel viisil, et ta tunnistab Iisraeli pattu oma patuna, saades nõnda kogu maailma patu ära kandnud Messia eelkujutiseks.

Taanieli raamatu 9. peatükk on asetatud maailma-ajaloo üldist (ja üksikinimestest ning Iisraeli taolistest väikerahvastest sõltumatut) käiku kirjeldavate nägemuste vahele, näidates julgustavalt, et Jumal kuuleb omade palveid ning on, kontrastina oma rahva truudusetusele, alati ustav ja halastaja, valmis andestama ja armu heitma.

---

⁸ Seitsekümend aastanädalat on seatud su rahvale ja su pühale linnale üleastumise lõpetamiseks, patule piiri panemiseks ja süüteo lepitamiseks, igavese õiguse toomiseks, nägemuse ja prohveti kinnitamiseks ja Kõigepühama võidmiseks. (Tn 9:24)

Jutluseks

Ülestõusmisaja kuuenda pühapäeva ladinakeelne nimi *Rogate* – «Palvetage» – pärineb Taevaminemispühale eelneval kolmel päeval palveprotsessioonidega tähistatud nn rogatsioonipäevade traditsioonist, mille algatajaks oli 5. sajandil elanud Vienne'i piiskop Mamertus. Aastal 511 toimunud esimesel Orléans'i sinodil tehti need Frangi riigis kohustuslikuks, õige pea jõudis nende tähistamine ka Rooma ning sai üldkiriklikuks tavaks.

Rogatsioonipäevade sisuks on ühelt poolt meelearandus, teisalt aga palve, et Jumal hoiaks oma rahvast hädade ja eeskätt loodusõnnetuste eest ning kingiks oma õnnistuse ka põlluviljale. Luterlikus traditsioonis on rogatsioonipäevade temaatika kandunud neile eelnevale pühapäevale, mida tuntaksegi palvepühapäevana. Sellest lähtuvalt on valitud ka EELK lugemiskava pühapäevased kirjalugemised, millest üks – 1. lugemisaasta Evangeelium (Jh 16:23–33) kattub osaliselt pühapäeva vanakirikliku Evangeeliumiga (Jh 16:23–30). Tegemist on lõiguga Jeesuse hüvastijätusõnadest jüngritele, kus Ta julgustab omasid paluma Isa Tema nimel.

2. lugemisaasta Evangeeliumiks (Mt 6:5–13) on Jeesuse manitsus Mäejutluses, kuidas õigesti ja silmakirjatsemata palvetada, ning Epistliks (Rm 8:24–28) apostel Pauluse julgustus lootuseks ja usaldavaks palveks isegi siis, kui «me ei tea, kuidas palvetada, nõnda nagu peab», uskudes, et «Vaim ise palub meie eest sõnatute ägamistega».

Vana Testamendi lugemine (Tn 9:17–20) seob palve teema patu ja armu temaatikaga, ühelt poolt samuti julgustades tooma oma palveid ja heitma oma anumisi Jumala ette selges teadlikkuses oma täielikust vääritusest, ning teisalt kinnitades, et meie usujulgus ei rajanegi mitte meie õigusel ega väarikusel, vaid Jumala armul, halastusel ja pühadusel.

Samal ajal on Taanieli sõnum – eriti, kui vaatleme seda kogu tema raamatu ning ka ajaloo kontekstis – väga kainestav: esiteks seeläbi, et ta näitab meile, kuivõrd suured on maailmaajaloos aset leidvad protsessid ning kui olematu on meie, väikeste inimeste või rahvaste, võimalik mõju neile – seda enam, et viimselt on kõik niikuinii mitte inimeste, isegi mitte kõige suuremate ja võimsamate, vaid Jumala käes.⁹ Ning teiseks seeläbi, et nii Taanieli enda sõnades kui talle antud nägemustes tõdetakse halastamatu realismiga, kui vähe inimesed, olgu üksikisikute või tervete rahvastena, on võimelised ajaloost õppima ja valmis sellest tulenevalt oma olevikku ja tulevikku muutma.

See kõik ei peaks meid siiski panema kõigele käega lööma, vaid vastupidi, seda enam palves Jumala palet otsima.

---

⁹ Vrd nt Tn 6:1: «Ja meedlane Daarjaves sai kuningriigi enesele...», s.t ta ei ole siin mitte aktiivne tegutseja, vaid talle antakse (Jumal annab talle) tema võimu ja meelevalla.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Me oleme pattu teinud, isiklikult, rahvana, kogu inimkonnana. Me ei ole väärt Jumalalt midagi paluma ega saada.
2. Jumal ootab sellegipoolest meie palveid – mitte meie õiguse, vaid oma suure armastuse ja halastuse pärast. Ja mitte sellepärast, et Ta muidu ei teaks, mida me vajame, vaid selleks, et me õpiksime seeläbi usaldust Tema vastu.
3. «Kõik on pattu teinud ja ilma jäänud Jumala kirkusest ning mõistetakse õigeks tema armust päris muidu, lunastuse kaudu, mis on Kristuses Jeesuses.» (Rm 3:23j) Kristus on meie õigus ning Temas ilmunud õigekstegevale armule lootes võime astuda Jumala ette ja otsida Tema palet. Veelgi enam: Tema ise on see, kes igavese Ülempreestrina palub lakkamatult meie eest (vrd Hb 7:25) ning on saanud «patuks meie asemel» (vrd 2Kr 5:21), nagu ka prohvet Taaniel astus oma eestpalvega Jumala ette kogu Iisraeli rahva pattu kehastades ja kahetsedes.